

İLKÖĞRETİM BRANŞ ÖĞRETMENLERİNİN DEĞERLER EĞİTİMİNE İLİŞKİN GÖRÜŞLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA¹

Yrd. Doç. Dr. Cengiz ÖZMEN

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, cengizozmen@bartin.edu.tr

Yrd. Doç. Dr. Harun ER

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, haruner@bartin.edu.tr

Arş. Gör. Fitnat GÜRGİL

Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi, fgurgil@bartin.edu.tr

Özet

Bu araştırma, ilköğretimde çalışan branş öğretmenlerinin ilköğretim müfredatında yer alan değerlere ve değer eğitimi ilişkin görüşlerinin tespit edilmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Tarama modelinde yapılandırılan çalışma 2011-2012 eğitim-öğretim yılında ilköğretim ikinci kademedeki görev yapan 130 öğretmenle gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılar tarafından geliştirilen 5'li likert tipi ankette veriler farklı değişkenler açısından incelenmiştir. Öğretmenlerin değer eğitimi ilişkin görüşleri arasında cinsiyet, mesleki kıdem ve branş değişkenlerine göre farklılık görülmemiştir. Derslerinin içeriğini yeterli bulma değişkenlerine göre ise anlamlı bir farklılık görülmüştür. Öğretmenlerin değer eğitiminde en çok kullandıkları yaklaşımlar ise; rol-model olarak değer eğitimi, değeri açıklama ve ahlaki muhakeme ile değer öğretimidir.

Anahtar Kelimeler: Değer, Değer Eğitimi, İlköğretim Programı

A RESEARCH FOR ELEMENTARY SCHOOL TEACHERS' OPINIONS ABOUT VALUE EDUCATION

Abstract

Aim of this research is to detect opinions about the values and value education which are in elementary school curriculum. This research is based on scanning model. This research was done with 130 elementary school teachers in 2011-2012 education year. 1 to 5 likert scale was developed by researchers and status were analyzed by different variables. Although, there is no difference with sex, vocational priority and branch about teachers' view about value; there is difference with finding sufficiency about course' content. The most common used educational approaches which are used by teachers are that, value education as role-model, explaining value and education with ethic judgment.

Key Words: Values, Values Education, Primary Education Program

¹ Bu makale, *Değerler Eğitimi Sempozyumu'nda* (26-28 Ekim 2011, Eskişehir) bildiri olarak sunulmuştur.

Giriş

Değer kavramı, son yıllarda karşımıza sıkça çıkmaktadır. Karşımıza bu kadar sık çıkması değerlerin günümüzde çok fazla önemsendiği anlamına gelmediği gibi tam tersi aslında bu değerlere ne kadar ihtiyaç duyulduğu anlamı çıkartılabilir. (Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin, 2010:235) Küreselleşme olgusu ile daha da fazla ihtiyaç duyulan 'değer eğitimi' konusu, son yıllarda pek çok ülkede olduğu gibi ülkemizde de etkili olmaktadır.

Dünyada sanayileşmenin değerler üzerinde ciddi bir yıkımı olmuştur. Bilimsel ve teknolojik alandaki gelişmeler insanları sahip olduğu değerlerden uzaklaştırmıştır (Balcı, 2008:35). Tokdemir'e (2007) göre değer eğitimi, gençlerde görülen intihar oranlarının, madde ve alkol bağımlılığının, suç işleme ve cinayet oranlarının artmasına paralel olarak önem kazanmıştır.

Değer; toplumlar, inançlar, ideolojiler veya insanlar arasında kabul edilmiş, benimsenmiş ve yaşatılmakta olan her türlü ideolojik veya ilahi kaynaklı duyuş, düşünüş, davranış, kural ya da kıymetlerdir (Dönmez ve Yazıcı:2008:187). Başka bir deyişle değer, belirli bir durumu bir diğerine tercih etme eğilimidir (Genç ve Eryaman 2007:90).

Değerin özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

- 1.Değerler toplum ya da bireyler tarafından benimsenen birleştirici olgulardır.
- 2.Toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşıladığına ve bireylerin iyiliği için olduğuna inanılan ölçütlerdir.
- 3.Sadece bilinç değil duygu ve heyecanları da ilgilendiren yargılardır.
- 4.Değerler bireyin bilincinde yer alan ve davranışı yönlendiren güdülerdir.
- 5.Değerlerin normlardan farkı normlardan daha genel ve soyut bir nitelik taşımasıdır. Değerler normları da içerir (MEB, 2005:89).

Değerler eğitimi bireylerin kendi ahlaki kodlarını geliştirmelerini ve diğer insanların ahlaki kodları ile ilgilenmelerini sağlar. Ayrıca değerler eğitimi bireylerin kendi deneyimleri üzerinde düşünüp, bu deneyimlerin anlamları ve örneklerini araştırmalarına yardımcı olur. Bireyin özsaygısının oluşumunu ve dürüstlük, doğruluk, adalet gibi olağan değerlere saygı duymasını yine değerler eğitimi sağlar (Can, 2008:12). Değer eğitimindeki amaç toplumsal ve evrensel değerleri kazanmış, kazandığı değerleri davranışlarına yansıtan bireyler yetiştirmektir.

Değerler ve değer eğitimi, çoğu kez ahlak eğitimi, irade eğitimi ya da karakter eğitimi (Akbaş, 2008; Balcı ve Yelken 2010) adı altında alınmıştır. Değerler üzerine yapılan çalışmalar 1900'lü yıllarda başlamıştır. II. Dünya Savaşı sonrasında geleneksel yöntemlerle yürütülen değer eğitimi (Kirschenbaum,1995; Akbaş,2008; Okudan, 2010:23), 1960'lı yıllarla birlikte ahlaki muhakeme ve değer analizi gibi yöntemleri ön plana çıkarmıştır. 1980'li yıllarda ise değer eğitiminde gerilemenin yaşandığı bir dönemdir (Tokdemir, 2007: 37). 1980'lerde tekrar geleneksel

yöntemler değer eğitiminde ön plana çıkmıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalar geleneksel yöntemlerin etkililiğini yetersiz bulmakta ve yeni yöntem teknikleri işe koşmaktadır.

Değerler eğitimde birtakım sorunlarla karşı karşıya kalmaktayız. Bunlardan bazılarını şöyle sıralayabiliriz:

- Öğretmenlerin değer eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip olmaması (Akbaş, 2004; Balcı, 2008),
- Kazandırılması planlanan değerlerin sayıca çokluğu,
- Eğitim sistemimizde öğrencilere kazandırılmak üzere toplumun tüm kesimlerinin uzlaştığı ortak değerlerin belirlenememesi (Yazıcı, 2006),
- Farklı ortamlardan kazanılan değerlerin birbirleriyle çatışması ve öğrenciler tarafından bunların içselleştirilememesi,
- Değer eğitiminde istenilen düzeyde ölçme ve değerlendirmenin yapılamaması.

Değerler, toplumu oluşturan bireylere nelerin önemli olduğu, nelerin tercih edilmesi gerektiği konusunda yol gösterir (Okudan, 2010:20). Eğitim kurumlarının genel hedefleri incelendiğinde birçoğunun vatansever olma, temiz olma, sağlığına dikkat etme, düzenli olma, adil olma, yaratıcı olma, girişimci olma gibi birçok değer içerdiği görülmektedir. Eğitim kurumları bunlar ve benzeri değerler ile öğrencilere nelerin önemli olduğunu ve nasıl yaşanılması gerektiği konusunda rehberlik eder (Akbaş, 2008:10). Konuya bu açıdan baktığımızda hangi değerlerin öğretileceği ve nasıl öğretilmesi gerektiği üzerinde çalışmaların yapılması zaruridir.

Bireylerin eğitim hayatı düşünüldüğünde belki de en önemli dönemlerinden biri ilköğretimdir. Sekiz yıllık zorunlu eğitimini tamamlayan birçok öğrencimizin eğitim hayatı ilköğretim kademesinde son bulmaktadır. İlköğretimde edindikleri bilgi, beceri ve değerler bu öğrencilerimizin tüm hayatlarını etkilemektedir. Bunun dışında ilköğretim kademesinde edinilen bilgi, beceri ve değerler diğer eğitim kademelerinin de temelini oluşturmaktadır. Bu yüzden ilköğretimde edinilen değerler çok daha önemli hale gelmektedir.

Çocuk, doğduğu andan itibaren içinde bulunduğu ilk toplumsal kurum olan aile içinde ebeveynlerinden bazı değerleri öğrenmektedir. Bu süreçte, değer eğitimi informal bir şekilde ve çoğu zamanda aile bireylerinin sahip olduğu değerlerin öğrenilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Çocuk biraz daha büyüdükçe ve sosyalleşmeye başladıkça diğer yetişkinler ve akran grupları gibi farklı kaynaklardan değer edinimini sürdürmektedir (Demirtaş, 2009:7).

Değer eğitiminde aile, okul ve dini kurumların etkisi büyüktür. Okullarda bireyin istendik özellikleri kazanma olasılığı daha yüksektir; çünkü okullar resmi eğitim kurumlarıdır ve takip edilmesi zorunlu olan ve değerlendirmenin olduğu programlarla öğretim işini gerçekleştirmektedir. Bu planlılık ise okullarda değer

öğretiminin yapılmasını önemli kılmakta ve onlara diğer kurumlara oranla bir avantaj sağlamaktadır (Demirtaş, 2009:8).

Günümüzde çocuklar üzerinde etkili olan kişilerin sayısı ve niteliği değişmiştir. Çocukların model alacağı kişilerin artmasıyla birçok olumsuz örnek de hayatlarına girmiştir. Tüm bu yaşanan gelişmeler okullarda verilmek istenen değer eğitiminin önemini daha da artırmıştır. Okullarda verilen değer eğitimi konusunda en önemli görev öğretmenlere düşmektedir. Gerek davranışları ile öğrencilere model olmaları gerekse çeşitli yöntem tekniklerle programlarda yer alan değerleri öğrencilere kazandırmaları açısından öğretmenlere düşen sorumluluklar da artmıştır. Öğretmenin mesleki donanımının değerler eğitiminin sınıfta uygulamaya yeterli olmaması, alanda yaşanan en temel sıkıntılardan biridir (Akbaş, 2004: 65).

Öğretmenin, kendisinde öğretim faaliyetlerinde uygulanması istenilen değerler yoksa da bu değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılacağını bilmiyorsa; öğretmen değerler eğitimi alanında, öğrencilere iyi bir model değil, tam aksine öğrencilerde bulunan mevcut değerlerin bile körelmesine ve hatta ortadan kalkmasına sebep olabilecek kötü bir model olabilir (Yazıcı, 2006:7).

Bir toplumun geleceğinin iyi yetişmiş ve karakter sahibi insanlara bağlı olduğu tartışmaz bir gerçektir. Ancak insanlar toplumca kabul görmüş ahlaki karaktere kendiliğinden sahip olamaz. Bu nedenle öğrenim çağındaki her bireyin uygun ahlaki kararlar ve davranışlar sergilemesine yardımcı olacak değerler ve becerilerle donatılması kaçınılmaz olarak okulların temel amaçları arasındadır. Dolayısıyla karakter eğitimi ayrı bir program gibi değil, tam tersine okulun bütün ders programlarına eklemlenmiş (bütünleşmiş) bir program olarak düşünülmelidir (Tepecik, 2008:13).

Değer Eğitiminde Kullanılan Yaklaşımlar

Değer eğitimi konusunda yapılan çalışmalar sonucu değerlerin nasıl yapılması gerektiği konusunda farklı birtakım yaklaşımlar geliştirilmiştir. Başlangıçta geleneksel yolların ağır bastığı değer eğitiminde son yıllarda yeni yöntem ve tekniklere başvurulmaktadır.

Değer Açıklama: Bu yaklaşım bireyin kendi duygu, inanç, öncelik ve değerlerinin farkında olmasını, güçlü ve zayıf yönlerini bilmesini ve yaşam onuruna sahip olmasını kapsar. Bu yaklaşım bireyin yaşam değerlerini fark etmesine, karar almasına, kararını uygulamasına ve başarmasına yardım eder. Yaşam becerileri eğitimi olarak da anılır. Değişen dünyada öğrencinin yaşamının tümünde ona rehberlik edecek bilgi, beceri ve duyguları öğrenmesine yardım eder (MEB, 2005:90). Her ne kadar etkinliği tartışılsa da günümüz eğitim sisteminde yerini alan bir yaklaşım olarak karşımıza çıkmaktadır.

Değer açıklama yaklaşımı, öğrencilere yardım ederek kendi değer sistemlerini kurmalarına yardımcı olur. Bu yaklaşım değerlerin içeriğinden çok değerlerin oluşma süreciyle ilgilenmiştir. Değer açıklama yansız bir yaklaşımdır.

Değer açık bir şekilde öğretildiğinde etkisinin azalacağı düşünülmektedir (Akbaş, 2004: MEB, 2005).

Ahlaki Muhakeme: Kohlberg'in çalışmalarına dayanan bu yaklaşım esasında tüm eğitim seviyeleri için uygundur. Kohlberg, ahlaki gelişimi 3 evrede inceler: 1) Gelenek Öncesi Evre, 2) Geleneksel Evre ve 3) Gelenek Sonrası Evre. Bu üç evre de kendi içerisinde alt dönemleri içermektedir. Kohlberg'e göre bireyin ahlaki ikilemde kullandığı çözüm yolları önem taşımaktadır.

Ahlaki muhakeme yaklaşımında öğretmenin rolü; ahlaki ikilemlerin bulunduğu örnekler vererek, öğrencilerin kendi çıkmazlarını çözmelerine yardım etmektir. Öğretmen bunu yaparken her öğrenciyi ahlaki ikilemle karşılaştırır ve diğer öğrencilerin verilen örnek olaylarla ilgili söylediklerini duyma imkânı yaratır. Bu yaklaşımda istenilen amaç, öğrencilerin zihnine seçilmiş değerleri yerleştirmek değil, yaptıkları hareketlere rehberlik etmek için ahlaki prensiplerini geliştirmede yardımcı olmaktır (Dönmez ve Yazıcı: 2008:227).

Değer Analizi: Değer analizi yaklaşımı, değer eğitiminde dikkati, düşünceyi ve ayırt etmeyi gerektiren bir analizdir. Değer soruları üzerinde duygusal olmadan, akılcı bir şekilde değer sorularını test eder. Değer analizi yaklaşımı gerçek ya da yapay bir problemle karşılaşıldığı zaman uygulanan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımda öğrenciler örnek olaylarla ahlâkî düşünme becerisini kazanırlar. Aynı zamanda öğrenciler bilimsel problem çözme yöntemini sosyal problemlere uygulamayı da öğrenirler (MEB, 2005:92).

Değerleri Telkin Etme Yaklaşımı: Telkin etme birine bir fikri aşlamayı çağrıştırmaktadır. Bazı eğitimciler bu kelimeye eş olarak doğrudan öğretim kelimesini kullanmaktadır (Kirschenbaum, 1995; akt: Can, 2008: 32). İnsan davranışlarına şekil vermek amacıyla kullanılan en eski yöntemlerden biri olan telkin, bir şeyi gerektiği kadar söylemek, aşlamak, belletmek anlamını taşır (Kunduroğlu, 2010:14). Bu yaklaşımla, toplumun benimsemiş olduğu değerler, öğrencilere iyi, kötü; doğru, yanlış şeklinde aşılanmaya çalışılır.

Model Olma Yaklaşımı: İnsanlar sosyal davranışlarının birçoğunu birbirlerini model alarak öğrenir. Bu model anne-baba olabileceği gibi televizyon, sinema, spor ve müzik dünyasından biri de olabilir. Geçmişte çocuğun modeli çoğunlukla yakınındaki insanlar olmaktadır. Günümüzde ise dünyanın öbür ucundan bir futbolcu veya şarkıcı model olabilmektedir (MEB, 2005:94). Doğal olarak çocuğun model aldığı her kişi de toplum tarafından benimsenen ortak değerleri taşıyor olabilir.

Bu yaklaşım öğretmenlerin öğrencileri için iyi örnek teşkil edeceği ve geçmişteki erdemli örnekleri öğrencilerin öğrenmeleri gerektiği anlayışından yola çıkarak ortaya çıkmıştır (Can: 2008:37). Öğretmenin hem kendisinin model olması hem de derslerinde kullanacağı model örnekler günümüz gençliği için çok önemlidir.

Konuyla alakalı yapılan çalışmalar incelendiğinde, ülkemizde ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyinde öğretmenler, öğretmen adayları, öğrenciler ve yöneticilerin değer ve değer eğitimi ilişkin görüşlerini almak amacıyla birçok çalışma yapıldığını görmekteyiz (Altunay ve Yalçınkaya 2011; Balcı 2008; Fidan 2009; Okudan 2010; Tahiroğlu, Yıldırım ve Çetin 2010; Sarı 2005; Ulusoy 2007; Yiğittir ve Öcal 2010; Aslan 2007; Tepecik 2008; Deveci ve Dal 2008; Can 2008; Balcı ve Yelken 2010; Meydan ve Bahçe 2010).

Okudan (2010:95-96) tarafından gerçekleştirilen çalışmada değer eğitiminin üç işlevinden bahsedilmektedir. Bunlar: okul için kabul edilemeyecek olan değerleri değiştirmek, değerleri zaten bilen öğrencilerin bu değerlerini pekiştirmek, değerler hakkında ortak bir fikir sahibi olmayan öğrencilerde öğretim sonucunda bir fikir birliğine ulaşmak olarak belirtilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre değer eğitiminin “değiştirme” işlevi en yüksek çıkarken, onu “pekiştirme” ve “öğretim” işlevi izlemiştir. Yiğittir ve Öcal (2010) tarafından gerçekleştirilen “İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri” isimli çalışmalarında ilköğretim 6. Sınıf öğrencilerinin, en çok çevre ile ilgili değerleri vurguladıkları; buna karşın milli değerlerin ise çok az vurgulandığını tespit etmişlerdir.

Akbaş (2004) tarafından yapılan çalışmada ise üst sosyo-ekonomik düzeyde yer alan öğrencilerin geleneksel değerlere alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrencilere oranla daha az sahip olduğunu tespit etmiştir. Can (2008)'ın yaptığı çalışmada ise öğretmenlerin sosyal bilgiler dersi için en çok sorumluluk değerine ilişkin etkinlikler düzenlediği sonucuna ulaşmıştır. Değer eğitimi üzerine yapılan bir başka çalışma ise Fidan (2009)'ın yaptığı “Öğretmen Adaylarının Değer Eğitimi İlişkin Görüşleri” adını taşımaktadır. Çalışma, Afyon Kocatepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği ve Sosyal Bilgiler Öğretmenliği bölümlerinde gerçekleştirilmiştir. Gerçekleştirilen bu çalışmada Fidan; öğretmen adaylarına göre değer öğretiminde en önemli unsurun değeri yaşamak olduğunu tespit etmiştir.

Bu araştırmada da, derslerin değer ve değer eğitimi açısından ne kadar yeterli olduğu ilköğretim branş öğretmenlerinin gözüyle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı; ilköğretim okullarının 6, 7 ve 8. sınıflarında okutulan derslerin içeriklerinin değerler eğitimi açısından yeterli olup olmadığı konusunda öğretmenlerin görüşlerini tespit etmektir.

İlköğretim ikinci kademedeki görev yapan öğretmenlerin okuttukları derslerin “Değer ve Değer Eğitimi” görüşlerinde;

- cinsiyet değişkenine göre fark var mıdır?
- mesleki kıdem yılı değişkenine göre fark var mıdır?
- branş değişkenine göre fark var mıdır?

- derslerinin içeriğini değerler açısından yeterli bulup bulmama değişkenine göre fark var mıdır?
- değer eğitiminde en fazla hangi ders(ler) sorumlu görmektedirler?
- değer eğitiminde kullandıkları yaklaşımlar nelerdir?

Araştırmanın Önemi

Toplumların varlıklarını sürdürebilmeleri değerlerini yeni nesillere aktarmaları ile olanaklıdır. Bu nedenle, değerler eğitimi toplumsal bakımdan açık ve vazgeçilmez bir gereksinim olarak ortaya çıkmaktadır (Çengelci, 2010:43). Bu araştırma ilköğretim ikinci kademedeki görevli öğretmenlerin “Değer ve Değer Eğitimi”ne ilişkin bakış açılarını göstermesi bakımından önem taşımaktadır.

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve verilerin analizi üzerinde durulacaktır.

Bu araştırma tarama modelinde betimsel bir çalışmadır. Araştırmada, ilköğretim ikinci kademedeki görevli öğretmenlerin değer eğitimine ilişkin görüşlerini ve bu görüşlerin bazı değişkenlere (cinsiyet, mesleki kıdem, branş, derslerinin içeriğini değerler açısından yeterli bulup bulmama, değer eğitiminde en fazla hangi ders(ler) sorumlu görme, değer eğitiminde kullandıkları yaklaşımlar) göre ortaya çıkarılması amacıyla yapılmıştır. Araştırmada alt problemlere ilişkin veriler anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu; Ankara, Kayseri, Elazığ ve Bartın illerinin çeşitli ilçelerinde görevli ilköğretim ikinci kademedeki Türkçe, sosyal bilgiler, din kültürü ve ahlak bilgisi, fen ve teknoloji, beden eğitimi, matematik, resim, müzik ve diğer branşlardan 130 öğretmen oluşturmaktadır.

Çalışma grubunun oluşturulmasında, olası örnekleme yöntemlerinden, basit rastlantısal (tesadüfi) örnekleme tekniği kullanılmıştır (Aziz, 2010:51).

Veri Toplama Aracı ve Verilerin Analizi

Araştırmanın verileri için ilk aşamada literatür taraması gerçekleştirilmiştir. Yapılmış olan benzer çalışmalar tarandıktan sonra ankete konu olacak temalar belirlenmiştir. Ardından temaları içeren taslak anket çalışması yapılmıştır. Anket çalışması yapılmadan önce gerekli literatür çalışması yapılmış, benzer çalışmalar incelenmiştir, MEB (2005), “İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu” temel alınarak anket formu hazırlanmıştır. Araştırmada verilerin toplanması için, araştırmacılar tarafından 5’li likert tipi anket

geliştirilmiştir. Anketle ilgili uzman görüşlerinin alınmasının ardından gerekli düzenlemeler yapılarak, anketin pilot uygulaması ilköğretim ikinci kademedeki 140 öğretmen ile gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonucunda elde edilen verilerin SPSS 15.0 programı ile güvenilirlik analizi yapılmış ve güvenilirlik katsayısı olarak (Cronbach α iç- tutarlık katsayısı) 0,83 olarak tespit edilmiştir. Faktör yük değerleri .30' un altında olan 4 madde ölçekten çıkarılmış 27 madde kalmıştır. Hazırlanan anketler 2011-2012 eğitim öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı ilköğretim ikinci kademedeki görevli 145 öğretmene uygulanmıştır. Verilerin çözümü esnasında istenilen şekilde doldurulmayan 15 anket değerlendirmeye alınmamıştır.

Araştırmanın alt probleminin analizinde frekans (f), yüzde (%), aritmetik ortalama (\bar{x}) hesaplamaları yapılmıştır, değişkenler arasında fark olup olmadığını belirlemek amacıyla t-testi, tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır.

Anket 5'li likert tipi ölçekten oluşmaktadır. En düşük ifade için 1 en yüksek ifade için 5 puan verilmiştir. Bu maddelerden alınabilecek en yüksek puan 100, en düşük 20 dir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bu bölümünde bulgular ve bulgulara dayalı yorumlar yer almaktadır. Bulgular ve yorumlar, araştırmanın alt problemleri doğrultusunda elde edilen verilere dayanılarak ele alınmıştır.

Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt probleminin analizinde öğretmenlerin değer ve değer eğitimine ilişkin görüşlerinin cinsiyet değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1: Öğretmenlerin Değer ve Değer Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılığı İçin t-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	T	p
Kadın	69	80,17	12,41		
Erkek	61	81,84	12,64	-,75	,53

Tablo 1'deki t-testi sonuçlarına göre; öğretmenlerin değer ve değer eğitimine ilişkin görüşleri cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir [$t_{(1)} = - ,75$; $p > ,05$].

İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt probleminin analizinde öğretmenlerin değer ve değer eğitimine ilişkin görüşlerinin mesleki kıdem yılı değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2 ve 3'te verilmiştir.

Tablo 2: Mesleki Kıdem Yılı Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Kıdem Yılı		N	\bar{X}	S
1-5	1	24	80,2512	12,96623
6-10	2	47	81,1927	14,07615
11-15	3	30	81,1052	10,51798
16-20	4	29	81,0116	11,87446
Toplam		130	80,9583	12,49892

Tablo 3: Öğretmenlerin Değer ve Değer Eğitime İlişkin Görüşlerinin Mesleki Kıdem Yılı Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplararası	15,313	3	5,104	,032	,99
Gruplarıçi	20137,465	126	159,821		
Toplam	20152,777	129			

Tablo 3'teki varyans analizi sonuçlarına göre; öğretmenlerin değer ve değer eğitime ilişkin görüşleri mesleki kıdem yılı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F_{(3-126)} = ,032$; $p > ,05$].

Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü alt probleminin analizinde öğretmenlerin değer ve değer eğitime ilişkin görüşlerinin branş değişkenine göre farklılaşıp farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 4 ve 5'te verilmiştir.

Tablo 4: Branş Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Branş		N	\bar{X}	S
Türkçe	1	21	87,0663	10,86
Sosyal bilg.	2	21	77,1034	11,95
Din kül.ahk.bilg.	3	11	81,2727	14,10
Fen ve tek.	4	14	79,8571	8,14
Beden eğitimi	5	17	82,2353	12,19
Matematik	6	16	82,8134	12,62
Diğer	7	30	78,0667	14,22
Toplam		130	80,9583	12,49

Tablo 5: Öğretmenlerin Değer ve Değer Eğitime İlişkin Görüşlerinin Branş Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p
Gruplararası	1447,227	6	241,205		
Gruplarıçi	18705,550	123	152,078	1,586	,16
Toplam	20152,777	129			

Tablo 5'teki varyans analizi sonuçlarına göre; öğretmenlerin değer ve değer eğitimine ilişkin görüşleri branş değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemiştir [$F_{(6-123)} = 1,586$; $p > ,05$].

Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü alt probleminin analizinde öğretmenlerin değer ve değer eğitimine ilişkin görüşlerinin derslerin içeriğini yeterli görme değişkenine göre farklılaşmış farklılaşmadığı araştırılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 8 ve 9'da verilmiştir.

Tablo 6: Derslerin İçeriğini Değerler Açısından Yeterli Görme Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Derslerin İçeriğini Yeterli Görme		N	\bar{X}	S
Evet	1	25	85,12	11,79
Hayır	2	51	77,83	13,86
Kısmen	3	54	81,98	10,83
Toplam		130	80,96	12,49

Tablo 7: Öğretmenlerin Değer ve Değer Eğitimine İlişkin Görüşlerinin Derslerin İçeriğini Yeterli Görme Değişkenine Göre Farklılığı İçin Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

Varyansın Kaynağı	KT	sd	KO	F	p	Tukey
Gruplar arası	989,447	2	494,723	3,279	,04	*3-2
Grupları içi	19163,330	127	150,892			
Toplam	20152,777	129				

Tablo 7'deki varyans analizi sonuçlarına göre; öğretmenlerin değer ve değer eğitimine ilişkin görüşleri derslerin içeriğini yeterli görme değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermektedir [$F_{(2-127)} = 3,279$; $p < ,05$]. Yapılan Tukey testine göre anlamlı farklılığın "yeterli bulan" ($X=87,13$) öğretmenler ile "yeterli bulmayan" ($X=75,58$) öğretmenler arasında "yeterli bulan" öğretmenlerin lehine bir anlamlı farklılık olduğu görülmüştür.

Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın beşinci alt probleminin analizinde öğretmenlerin hangi dersleri daha fazla sorumlu gördüklerine ilişkin sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Dersleri Sorumlu Görme Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

Dersler	Evet		Hayır	
	f	%	f	%
Türkçe	97	74.6	33	25.4
Sosyal Bilgiler	98	75.4	32	24.6
Din Kült.A.B.	111	85.4	19	14.6
Fen ve Tek.	21	16.2	109	83.8
Beden Eğitimi	30	23.1	100	76.9
Matematik	15	11.5	115	88.5
Resim	12	9.2	118	90.8
Müzik	14	10.8	116	89.2
Diğer	8	6.2	122	93.8

Tablo 8 incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmenlerin değer eğitimi konusunda %85.4 ile en fazla Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi daha sonra sırasıyla %75.4 ile Sosyal Bilgiler ve %74.6 ile Türkçe derslerini sorumlu gördükleri anlaşılmaktadır. En az sorumlu görülen dersler ise %6.2 ile diğer dersler ve %9.2 ile resim, %10.8 ile müzik, %11.5 ile de matematik görülmektedir.

Altıncı Alt Probleme İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı alt probleminin analizinde öğretmenlerin değer ve değer eğitiminde hangi yaklaşımı kullandıklarına ilişkin sonuçlar Tablo 9'da verilmiştir.

Tablo 9: Derslerde Kullanılan Yaklaşım Değişkenine İlişkin Betimsel Veriler

	Değerleri Açıklama		Ahlaki Muhakeme		Değer Analizi		Rol Model Olma		Öğüt Verme		Diğer	
	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır	Evet	Hayır
f	81	49	85	45	38	92	106	24	49	81	7	123
%	62,3	37,7	65,4	34,6	29,2	70,8	81,5	18,5	37,7	62,3	5,4	94,6

Tablo 9 incelendiğinde ankete cevap veren öğretmenlerin en çok "Rol-Model Olarak Değerleri Kazandırma" yaklaşımını kullandıkları görülmektedir. Daha sonra sırasıyla "Ahlaki Muhakeme Yoluyla Değerleri Kazandırma" ve "Değerleri Açıklayarak Değerleri Kazandırma" yaklaşımların kullandıkları görülmektedir. İlköğretim ikinci kademede görevli öğretmenlerin "Diğer" yaklaşımlara ise derslerde çok fazla yer verilmediği görülmektedir.

Tartışma ve Sonuç

Araştırma sonucunda;

Genel olarak öğretmenlerin değer ve değer eğitime bakış açılarının olumlu olduğu görülmektedir. Öğretmenlerin değer ve değer eğitime ilişkin görüşlerinde cinsiyet değişkeni açısından anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Benzer sonuçlara Arslan (2007)'in çalışmasında da rastlanmaktadır. Bu bulgudan yola çıkarak, öğretmenlerin cinsiyetlerinin değer eğitime ilişkin görüşleri üzerinde belirleyici bir rol oynamadığı söylenebilir. Altunay ve Yalçınkaya (2011) tarafından gerçekleştirilen "Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" adlı çalışmalarına göre ise; kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre değerlere daha fazla önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu bulgu ise çalışmamızla örtüşmemektedir.

Öğretmenlerin değer ve değer eğitime ilişkin görüşlerinde mesleki kıdem yılı açısından anlamlı bir farklılık bulunmadığı görülmüştür. Bu bulguya yakın sonuçlar Can (2008) tarafından yapılan çalışmada da görülmüştür. Buna göre, değişen ve gelişen zamana rağmen öğretmenlerin değer yargılarını muhafaza ettikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin değer ve değer eğitime ilişkin görüşlerinde, branş esas alındığında, anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Bunda öğretmenlerin aynı kültürün bir ögesi olmaları münasebetiyle yetişme tarzlarının değerlere olan yaklaşımlarında etkili olduğu düşünülebilir.

Öğretmenlerin değer ve değer eğitime ilişkin görüşleri konusunda en fazla Din kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerini; en az Resim, Müzik, Matematik ve diğer dersleri sorumlu tuttukları görülmüştür. Bu bulgu, öğretmenlerin değer kavramını ilk olarak dini değerler olarak algılaması ve değer eğitiminin sözel ağırlıklı derslerin sorumluluğunda olduğunu düşünüyor olmalarıyla yorumlanabilir. Resim ve Müzik derslerinin değer öğretiminde önemsenmemesi, toplumun inanç değerlerinin eğitime yansması şeklinde düşünülebilir.

Çengelci (2010)'nin yaptığı çalışmada ise öğretmenler, sosyal bilgiler programında değerlere yeterince yer verildiğini ve değerler eğitiminde sosyal bilgiler dersinin son derece önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çengelci'nin ulaştığı sonuçlarla araştırmanın bu sonuçları örtüşmektedir.

Öğretmenlerin değer eğitiminde en çok rol-model yaklaşımını daha sonra ahlaki muhakeme yaklaşımını daha sonra ise değeri açıklama yaklaşımını kullandıkları görülmüştür. Çağdaş bir yaklaşım olan değer analizinin ise pek fazla kullanılmadığı görülmektedir. Çengelci (2010)'nin yaptığı gözlemlerde de öğretmenlerin değer eğitimi konusunda öğrencilere model olmaya çalıştığı, değerler konusunda örnek öğrencileri de diğer öğrencilere model olarak gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Akbaş (2004), Fidan (2009), Meydan ve Bahçe (2010)'nin yaptığı çalışmalarda da öğretmenlerin değer eğitiminde öğrencilere rol-model

olmaları gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada elde edilen bu bulgu literatürle örtüşmektedir.

Elde edilen bulgulara göre öğretmenler derslerde yer alan değerleri yeterli düzeyde bulmaktadır. Bu bulgu Çengelci (2010), Deveci ve Dal (2008), Aslan (2007)'in çalışmalarını destekler niteliktedir.

Bu bağlamda araştırmadan elde edilen veriler doğrultusunda sunulan öneriler aşağıdadır:

Değer eğitimi konusunda çağdaş yöntemler daha etkili olmaktadır. Bu yüzden öğretmenler derslerinde ahlaki muhakeme ve değer analizi gibi yaklaşımlara daha fazla yer vermelerini sağlayabilmek için çağdaş yöntemler hususunda eğitilmelidir. Bu hususta öğretmenlerin kendilerini geliştirebilmelerine yardımcı olmak amacıyla dönemsel olarak hizmet içi eğitim ve seminerler düzenlenebilir.

Öğretmen yetiştiren kurumlarda tüm branşlar için değer öğretimine ilişkin zorunlu dersler verilebilir. Ayrıca değer eğitiminin sadece Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi, Sosyal Bilgiler ve Türkçe derslerinin sorumluluğunda olmadığı, bütün derslerin değer eğitimi hususunda önemli olduğu öğretmenlere kavratılmalı özellikle müzik ve resim derslerinde kültürel motiflere ağırlık verilmesi teşvik edilmelidir.

Kaynakça

Akbaş, O. (2004). "Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim II. Kademedeki Gerçekleştirme Derecesinin Değerlendirilmesi" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Akbaş, O. (2008). "Değer Eğitimi Akımlarına Genel Bir Bakış" *Değer Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.

Altunay, E. ve Yalçinkaya, M. (2011). "Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 17,(1), 5-28.

Aslan, R. (2007). "Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Birinci Basmaktaki Öğrencilerin Temel Bilgi, Beceri ve Değerleri Kazanma Düzeyleri" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Aziz, A. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*, Nobel Yayınları, İstanbul.

Balci, F. A. ve Yelken, T. (2010). "İlköğretim Öğretmenlerinin 'Değer' Kavramına Yükladıkları Anlamlar" *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 81-90.

Balci, N. (2008), "İlköğretim 6. Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değer Eğitiminin Etkililiği" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Can, Ö. (2008). "Dördüncü ve Beşinci Sınıf Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitimi Uygulamalarına İlişkin Görüşleri" Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Çengelci, T. (2010). "İlköğretim Beşinci Sınıf Sosyal Bilgiler Dersinde Değerler Eğitiminin Gerçekleştirilmesine İlişkin Bir Durum Çalışması" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Demirtaş, S. (2009). "Çocuk Yuvasında Kalan Korunmaya Muhtaç Çocukların Değer Eğitiminde Yaratıcı Dramanın Etkililiği" Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Deveci, H. ve Dal, S. (2008) "Primary School Teachers' Opinions On The Efficacy Of Social Studies Program In Value Gain". *Humanity & Social Sciences Journal*, 3, 1-11.

Doğanay, A. (2006). "Değerler Eğitimi", *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Editör: Cemil Öztürk). Pegem A Yayıncılık, Ankara.

Dönmez, C., Yazıcı, K. (2008). *T.C. İnkılâp Tarihi ve Atatürkçülük Konularının Öğretimi*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Erden, M. (tarihsiz). *Sosyal Bilgiler Öğretimi*, Alkım Yayıncılık, Ankara.

Fidan, N. (2009). "Öğretmen Adaylarının Değerler Eğitimine İlişkin Görüşleri" www.keg.aku.edu.tr (Erişim Tarihi:11.09.2011).

Genç, S. ve Eryaman, Y. (2007). "Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması", www.aku.edu.tr/AKU/DosyaYonetimi (Erişim Tarihi:13.10.2011).

Kunduroğlu, T. (2010). "4. Sınıf Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programıyla Bütünleştirilmiş 'Değer Eğitimi' Programının Etkililiğinin İncelenmesi" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi.

MEB (2005). *İlköğretim Sosyal Bilgiler Dersi 6.-7. Sınıflar Öğretim Programı ve Kılavuzu*, Devlet Kitapları Müdürlüğü, Ankara.

Meydan, A. Ve Bahçe, A. (2010). "Hayat Bilgisi Öğretiminde Değerlerin Kazandırılma Düzeylerinin Öğretmen Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi", *Uluslar arası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 20-37.

Okudan, A. Y. (2010). "Eğitim Yöneticilerinin Değerler Eğitiminin Önemi Etkileri ve Uygulamaları Hakkındaki Görüşleri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Tahiroğlu, M., Yıldırım, T., Çetin, T. (2010). "Değer Eğitimi Yöntemlerine Uygun Geliştirilen Çevre Eğitimi Etkinliğinin, İlköğretim 7. Sınıf Öğrencilerinin Çevreye İlişkin Tutumlarına Etkisi", *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30, 231-248.

Sarı, E. (2005). "Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği", *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3, 73-88.

Tepecik, B. (2008). "Sosyal Bilgiler Dersinde Sorumluluk Değerinin Kazandırılmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.

Ulusoy, K. (2007). "Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi" Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.

Yazıcı, K. (2006). "Değerler Eğitimi'ne Genel Bir Bakış", *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 19, 499-522.

Yiğittir S. ve Öcal A. (2010). "İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Değer Yönelimleri" *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 407-416.